

Žana Živković Rančić¹

UDK 316.356.2:371.26-053.6

Nebojša Milićević**Originalni naučni rad**

Univerzitet u Nišu,

<https://doi.org/10.46630/gpsi.19.2022.03>

Filozofski fakultet,

Departman za psihologiju, Srbija

KVALITET PORODIČNIH INTERAKCIJA KAO PREDIKTOR SAMOEFIKASNOSTI I ŠKOLSKOG USPEHA ADOLESCENATA²³

Apstrakt

Glavni cilj istraživanja bio je da proverimo da li su dimenzije kvaliteta porodičnih interakcija statistički značajni prediktori samoeфикаsnosti i školskog uspeha adolescenata. Uzorak je bio prigodan i činilo ga je 187 punoletnih adolescenata (102 dečaka i 85 devoјčica). Korišćena je Skala kvaliteta porodičnih interakcija i Upitnik samoeфикаsnosti za decu. Rezultati višestruke regresione analize ukazuju da kvalitet porodičnih interakcija predstavlja značajan prediktor socijalne samoeфикаsnosti adolescenata objašnjavajući 46% varijanse ove kriterijumske varijable ($R^2 = .46$; $F(5, 181) = 30.33$; $p < .001$), pri čemu statističku značajnost pokazuje dimenzija prihvatanja od oca sa pozitivnim smerom β koeficijenta ($\beta = .48$; $p < .001$). Model u kome dimenzije porodičnih interakcija predstavljaju prediktore emocionalne samoeфикаsnosti statistički je značajan i objašnjava 40% varijanse ove kriterijumske varijable ($R^2 = .40$; $F(5, 181) = 23.70$; $p < .001$). Značajnu prediktivnu moć pokazuju dimenzije prihvatanja od oca ($\beta = .45$; $p < .001$) i prihvatanja od majke ($\beta = .28$; $p < .05$), obe dimenzije sa pozitivnim smerom β koeficijenta. U odnosu na akademsku samoeфикаsnost model koji čine dimenzije porodičnih interakcija statistički je značajan i objašnjava 51% varijanse ove varijable ($R^2 = .51$; $F(5, 181) = 37.47$; $p < .001$), pri čemu je dimenzija prihvatanja od majke, sa pozitivnim smerom β koeficijenta, jedini značajan prediktor ($\beta = .42$; $p < .001$). Kada je u pitanju predikcija školskog uspeha, model dimenzija porodičnih interakcija statistički je značajan ($R^2 = .25$; $F(5, 181) = 12.09$; $p < .001$). Prediktivni potencijali pokazuju dimenzije prihvatanje od oca ($\beta = .43$; $p < .001$) i prihvatanje od majke ($\beta = .44$; $p < .001$), obe dimenzije sa pozitivnim smerom β koeficijenta. Značajnim prediktorom, ali sa negativnim smerom β koeficijenta, pokazala se dimenzija odbacivanje od oca ($\beta = -.43$; $p < .001$). Glavni zaključak istraživanja je da doživljaj prihvatanja od strane oba roditelja statistički značajno doprinosi samoeфикаsnosti i školskim postignućima adolescenata.

Ključne reči: porodični odnosi, samoeфикаsnost, školski uspeh, adolescencija

¹ Adresa autora: z.zivkovic.rancic-18743@filfak.ni.ac.rs

Rad citirati na sledeći način: Živković Rančić, Ž., i Milićević, N. (2022). Kvalitet porodičnih interakcija kao prediktor samoeфикаsnosti i školskog uspeha adolescenata, *Godišnjak za psihologiju*, 19, 47–63, <https://doi.org/10.46630/gpsi.19.2022.03>

² Rad je nastao u okviru projekta pod brojem: 455/1-1-6-01, pod nazivom *Primenjena psihologija u funkciji kvaliteta života pojedinca u zajednici*, Departmana za psihologiju, Filozofskog fakulteta Univerziteta u Nišu.

³ Rad je prezentovan na 70. kongresu psihologa Srbije *Psihologija između profesije i nauke* 27. maja 2022. godine.

Uvod

Uloga porodice u procesu socijalizacije deteta nesumnjivo je primarna. Odnos između roditelja i deteta predstavlja osnovu za uspešnu socijalizaciju i razvoj zdrave ličnosti pojedinca. U uslovima porodičnog života i ponašanju roditelja nalaze se objašnjenja za kasnije ponašanje deteta u životu, za njegove psihičke probleme i socijalne nesporazume, ali i neuspehe, kako životne tako i akademske (Trnavac, 2010). Stavovi i verovanja koja roditelji imaju o sposobnostima deteta glavni su izvor informacija za formiranje samoeфикаsnosti (Bandura, 1977). Takođe, u literaturi nailazimo na stav da je porodica važan faktor akademskih postignuća. Zbog svojih praktičnih implikacija i značaja kako za pojedinca tako i za društvo u celini, školski uspeh je permanentno u fokusu istraživača. Istraživanja potvrđuju da su vaspitni stilovi roditelja i kvalitet porodičnih interakcija faktori porodične sredine koji značajno doprinose školskom uspehu (Aunola et al., 2000; Aydin et al., 2014; Pelemiš, 2007; Talib et al., 2011).

Imajući u vidu da kvalitet porodičnih interakcija predstavlja važnu determinantu u procesu razvoja samoeфикаsnosti i školskih postignuća, jasno je zašto je ova tema važna u okviru psiholoških i pedagoških disciplina.

Uloga porodice u svetlu teorije Ronalda Ronera

Teorija roditeljskog prihvatanja/odbacivanja (eng. *Parental Acceptance/Rejection Theory - PART*; Rohner, 1999) delom je teorija socijalizacije koja pokušava da utvrdi uzroke, činioce i posledice roditeljskog prihvatanja/odbacivanja na emocionalni, kognitivni i bihevioralni razvoj deteta, ali i na opšte funkcionisanje i uspešnost pojedinca. Osnovni koncept PART teorije ukazuje da je psihološko prilagođavanje i funkcionisanje dece, kasnije mladih, direktna posledica doživljenih iskustava roditeljskog prihvatanja/odbacivanja (Rohner & Britner, 2002). Kvalitet odnosa između roditelja i deteta se, u okviru ove teorije, može predstaviti jednom od dveju dimenzija – prihvatanje i odbacivanje. Prihvatanje se odnosi na pozitivne emocionalne aspekte odnosa roditelj–dete u obliku međusobne bliskosti, pružanja podrške, razumevanja i poverenja, ali i relativne simetričnosti u međusobnim odnosima (Vulić-Prtorić, 2004). Odbacivanje se, s druge strane, odnosi na različite doživljaje postupanja roditelja koji se nalaze u rasponu od nerazumevanja i prevelike zahtevnosti, do zanemarivanja i kažnjavanja. Teorija se zasniva na pretpostavci da su ljudi tokom evolucije razvili trajnu biološki predisponiranu potrebu za pažnjom, brigom, negom, ljubavlju, pozitivnim odgovorom od strane drugih koji su im važni (Khaleque & Rohner, 2012). Prema Ronerovoj teoriji roditeljsko prihvatanje i odbacivanje oblikuje dimenziju topline roditelja (Rohner & Britner, 2002). Ova dimenzija se može posmatrati kao kontinuum, pri čemu na jednoj strani kontinuuma imamo toplinu, pažnju, brigu, negu, vaspitanje, zabrinutost, ljubav koju roditelji osećaju i pokazuju svojoj deci. Na drugoj strani kontinuuma imamo odsustvo osećanja i ponašanja koja su povezana sa prihvatanjem različitih povređujućih fizičkih i psihičkih ponašanja (Rohner et al., 2005). Emocionalno hladni roditelji zanemaruju dete, kri-

tikuju ga, neprijateljski su postavljeni prema njemu i u interakciji sa njim pokazuju vrlo malo pozitivnih emocija. Opažanje odbacivanja od strane figura privrženosti može dovesti do posledica kao što su agresivnost, pasivna agresivnost i nisko samopoštovanje. Osnovne pretpostavke Ronerove teorije potvrđene su u velikom broju istraživanja. Rezultati pokazuju da je doživljaj odbacivanja od roditelja povezan sa niskim samopoštovanjem, negativnim pogledom na svet i simptomima depresivnosti (Rohner, 2004). S druge strane, nalazi potvrđuju da su roditeljska podrška, toplina i prihvatanje blagotvorni za dobre razvojne rezultate i razvoj samostalnosti, komunikativnosti, samopoštovanja, radoznalosti i motivisanosti kod dece (Rohner, 2004). U skladu sa tim, pretpostavljamo da roditelji imaju značajnu ulogu u i razvoju dimenzija samoeфикаsnosti kod deteta.

Samoeфикаsnost

Koncept samoeфикаsnosti je kreirao psiholog Albert Bandura 70-ih godina XX veka. Bandura određuje samoeфикаsnost kao uverenje osobe o sopstvenim sposobnostima organizovanja i izvršavanja određenih akcija potrebnih da bi ostvarila željeni cilj (Bandura, 1977). Teorija je zasnovana na ideji o važnosti subjektivnog doživljaja lične kompetencije u realizaciji različitih ciljeva i zadataka, a ne na realnim znanjima i veštinama (Maddux, 2002; Maddux & Gosselin, 2003; Snyder & Lopez, 2007). Emocionalni aspekt samoeфикаsnosti ogleda se u verovanju o sopstvenoj sposobnosti adekvatne regulacije emocija, u razumevanju sopstvenih i tuđih emocionalnih stanja i reakcija (Kirk et al., 2008). Socijalna samoeфикаsnost je važan aspekt socijalnih veština i predstavlja verovanje osobe da ima kapacitet da započne društveni kontakt i razvije nova prijateljstva (Gecas, 1989). Odnosi se na širenje poznanstava, razvijanje prijateljskih i romantičnih veza, održavanje interpersonalnih odnosa i uspešno rešavanje konflikata. Radna samoeфикаsnost predstavlja verovanje pojedinca da će umeti da se uspešno nosi sa radnim zadacima i postigne optimalni učinak na radnom mestu (Fida et al., 2015). Odnosi se ne samo na kompetentno izvođenje radnih aktivnosti, već i na uverenja pojedinca o sopstvenim veštinama empatije, asertivnosti na radnom mestu i saradnju sa kolektivom.

Uloga roditelja u razvoju samoeфикаsnosti

Teorija samoeфикаsnosti zagovara recipročni kauzalitet u kome se ponašanje i motivacija pojedinca holistički posmatraju kao rezultat dinamičke interakcije tri tipa faktora (eng. *Triadic Reciprocal Determinism Model-TRDM*; Wood & Bandura, 1989). To su: lični faktori (biološki, kognitivni i emocionalni), faktori okoline i faktori ponašanja, koji imaju međusobno interaktivni uticaj. Za ovaj rad je interesantan drugi faktor, uticaj socijalne sredine – konkretno uticaj roditelja. Samoeфикаsnost nije nasleđena osobina, već se razvija vremenom. U ranom razvoju samoeфикаsnosti glavnu ulogu ima porodica, odnosno roditelji (Maddux & Gosselin, 2003). Stimulativnim okruženjem i pružanjem podrške detetu, roditelji mogu doprineti razvoju samoeфикаsnosti i ključnih veština pri suočavanju sa izazovnim zadacima. Verbalne persuazije u vidu podsticajnih instrukcija za ulaganje dodatnog napora u ostvarivanju zadataka i ciljeva mogu uticati na unapre-

divanje veština i doživljaj lične efikasnosti (Bandura, 1995). Roditelji mogu stimulisati dete ohrabriranjem (*možeš ti to, veruj u sebe, pokušaj, uspećeš* i sl.). S obzirom da uspeh zavisi i od autoriteta koji predstavlja izvor stimulacije i poverenja koje osoba ima u njega (Bandura, 1995), adekvatan emocionalni odnos između roditelja i deteta suštinski je važan u podsticanju razvoja samoeфикаsnosti. Dobijanje verbalnog ohrabrenja od roditelja može pomoći adolescentima da prevaziđu sumnju u sebe i da se usredsrede na realizaciju zadataka. Takođe, važan aspekt u razvoju samoeфикаsnosti ima posredno iskustvo, odnosno modelovanje po uzoru (Bandura, 1986). Učenje po modelu odvija se posmatranjem, a Bandura smatra da nije neophodno da radnja bude izvedena, niti je nužno potkrepljivanje ponašanja, jer potkrepljenje ne utiče na sam proces učenja, već samo na ispoljavanje ponašanja u konkretnoj situaciji. Modelovanje po uzoru omogućava ne samo učenje, već i poređenje sopstvenih sposobnosti sa sposobnostima drugih (*ako mogu drugi, mogu i ja*). Osim toga, kada razmatramo ulogu roditelja u podsticanju percipirane efikasnosti adolescenata, prema nalazima pojedinih studija, dimenzija prihvatanja se može odraziti na socijalne veštine deteta koje doprinose doživljaju prihvatanja od strane vršnjaka u periodu adolescencije (Sentse et al., 2010), što predstavlja važan aspekt socijalne samoeфикаsnosti. S druge strane, doživljaj odbacivanja od roditelja povezan je sa iskrivljenim mentalnim reprezentacijama koje vode neadekvatnom interpretiranju socijalnih situacija i ponašanja drugih (Sents et al., 2010).

Prema rezultatima istraživanja autoritativni stil roditeljstva, koji odlikuje visoka emocionalna toplina i podrška roditelja (Baumrind, 1966), statistički značajano doprinosi samoeфикаsnosti adolescenata (Tam et al., 2012) i studenata (Tozandehjani et al., 2011). Nalazi pojedinih studija ukazuju da je samoeфикаsnost medijator varijabla između autoritativnog roditeljskog stila i akademskog uspeha (Masud et al., 2016). Na ulogu emocionalne topline roditelja u postizanju visokih skorova na dimenziji socijalne i emocionalne samoeфикаsnosti ukazuju i rezultati istraživanja Milenkovića i Stepanovića (2013). Istraživanje Gana i saradnika (Guan et al., 2016) ukazuje na značajnu povezanost između podrške roditelja i samoeфикаsnosti pri donošenju karijernih odluka. Interesantan nalaz dobijen je u istraživanju koje je sprovedeno na uzorku starijih adolescenata (Aktar & Nahar, 2014). Naime, rezultati regresione analize pokazali su da je doživljaj prihvatanja od majke jači prediktor mentalnog zdravlja nego doživljaj prihvatanja od oca, dok je, u slučaju samoeфикаsnosti, doprinos očinskog prihvatanja značajniji od doprinosa majčinog prihvatanja. Da doživljaj prihvatanja od strane oba roditelja statistički značajno doprinosi samopoštovanju, opštoj samoeфикаsnosti i zadovoljstvu životom pokazalo je i istraživanje Kana i saradnika (Khan et al., 2011).

U ovom radu glavni fokus će biti na ispitivanju doprinosa kvaliteta porodičnih interakcija predikciji različitih dimenzija samoeфикаsnosti (socijalne, akademske i emocionalne) na uzorku adolescenata, što ujedno predstavlja i prvi cilj sadašnjeg istraživanja.

Porodica kao faktor školskih postignuća

Osnovno načelo PART teorije jeste da je visok nivo roditeljskog prihvatanja povezan sa pozitivnim razvojnim ishodima deteta (Putnick et al., 2012). Bez obzira na

kulturno nasleđe i etničko poreklo, deca imaju izražene tendencije za ljubavljvu i podrškom (Rohner, 2004). Doživljaj prihvatanja od roditelja povezan je sa visokim samopoštovanjem i socijalnim kompetencijama (Rohner & Britner, 2002), dok je dimenzija odbacivanja povezana sa niskim samopoštovanjem i negativnim pogledom na svet (Rohner, 2004). Emocionalna toplina i prihvatanje od majke stvaraju odnos uzajamnog poverenja koji je pogodan za razvoj pozitivne i stabilne predstave o sebi (Todorović, 2004), dok odbacujući vaspitni stil majke doprinosi formiranju niskih samoprocena. Dvejri (Dwairy, 2010) smatra da se doživljaj odbacivanja od roditelja odražava i na self koncept deteta, te da može rezultirati alijenacijom od autentičnog selfa.

Kada je reč o uticaju vaspitnih stilova roditelja na akademska postignuća, u literaturi nailazimo na stav da su deca koja odrastaju u autoritativnom okruženju kooperativnija u odnosu sa roditeljima, istraživački usmerena, i orijentisana na visoka postignuća (Matejević i Todorović, 2012). Prema rezultatima istraživanja sprovedenih u svetu i kod nas autoritativno roditeljstvo predstavlja optimalan porodični milje za sveukupni razvoj ličnosti deteta. Studije sprovedene na uzorku adolescenata ukazuju da je autoritativni roditeljski stil povezan sa adaptivnijim strategijama postignuća (Aunola et al., 2000), kao i sa većim školskim postignućima (Pelemiš, 2017; Talib et al., 2011). Nalazi dobijeni na uzorku studenata (Hickman et al., 2000) takođe potvrđuju da je autoritativni stil roditeljstva povezan sa većim akademskim postignućima. Da su dimenzije roditeljskog prihvatanja značajno povezane sa većim samopoštovanjem i većim akademskim postignućima studenata pokazalo je i istraživanje sprovedeno u Turskoj (Aydin et al., 2014) i Bangladešu (Uddin, 2011). Međutim, druge studije dale su drugačije rezultate. Na primer, prema nalazima istraživanja koje je sprovedeno u SAD-u na uzorku od 362 učenika sedmog razreda, percipirano prihvatanje od majke značajno korelira sa prosečnom ocenom kada je reč o školskom uspehu dečaka, ali na poduzorku devojčica dimenzije roditeljskog prihvatanja i odbacivanja nisu statistički značajno povezane sa akademskim postignućem (Khan et al., 2010). Druga studija sprovedena u Estoniji na uzorku od 224 učenika šestog razreda dala je rezultate prema kojima dimenzije roditeljskog prihvatanja i odbacivanja nisu statistički značajno povezane sa akademskim postignućem ni kod dečaka ni kod devojčica (Tulviste & Rohner, 2010).

S obzirom na različitost nalaza, koja se prema Roneru može objasniti specifičnim kulturološkim razlikama (Rohner, 2010), drugi cilj sadašnjeg istraživanja jeste da proverimo odnos između kvaliteta porodičnih interakcija i školskog uspeha adolescenata na uzorku adolescenata u Srbiji.

Metod

Uzorak i procedura

Uzorak je bio prigodan i činilo ga je 187 punoletnih adolescenata, učenika trećeg i četvrtog razreda Tehničke škole u Pirotu. Od ukupnog uzorka, 54.5% čine ispitanici muškog pola, a 45.5% ženski ispitanici, što doprinosi zadovoljavajućoj izbalansiranosti ovog uzorka kada je u pitanju pol ispitanika.

Istraživanje je sprovedeno online putem *Google Forms* upitnika tokom decembra meseca 2021. godine. Učenici su upitnike popunjavali u računarskim kabinetima škole u toku jednog školskog časa. U uputstvu su jasno bili istaknuti svrha istraživanja, način na koji treba da popunjavaju upitnike, odrednice vezane za anonimnost i privatnost podataka, kao i mogućnost da se učešće u istraživanju prekine u bilo kom trenutku ako ispitanik to želi.

Instrumenti

Skala kvaliteta porodičnih interakcija (*Skala kvaliteta obiteljskih interakcija – KOB*; Vulić-Prtorić, 2004). Skala meri interakcije deteta i roditelja na dve dimenzije – prihvatanje (emocionalna toplina, bliskost) i odbacivanje (kontrola, emocionalno zanemarivanje). Ove dve dimenzije su konceptualizovane u skladu sa PART teorijom roditeljskog prihvatanja i odbacivanja Ronalda Ronera (Rohner, 1999, prema Vulić-Prtorić, 2004). KOB skala se sastoji od 55 tvrdnji: 22 koje opisuju odnos deteta sa majkom (na primer: *Moja majka ima puno razumevanja za moje probleme*), 22 opisuju odnos deteta i oca (na primer: *Moj otac ulaže velike napore da bi meni bilo bolje*) i 11 tvrdnji se odnose na opštu atmosferu u porodici (na primer: *Za mene je moja porodica izvor utehe i zadovoljstva*). Ispitanici odgovaraju na petostepenoj skali Likertovog tipa u rasponu od 1 = *uopšte nije tačno* do 5 = *da, u potpunosti je tačno*. Upitnik sadrži pet subskala: *Zadovoljstvo sopstvenom porodicom*, *Prihvatanje od majke*, *Prihvatanje od oca*, *Odbacivanje od majke* i *Odbacivanje od oca*. Za svih 5 skala utvrđena je visoka unutrašnja pouzdanost – Kronbah alfa koeficijent je u rasponu od .85 do .89 (Vulić-Prtorić, 2004). Na ovom uzorku skala ima zadovoljavajuću pouzdanost merenja tipa interne konzistencije (*Zadovoljstvo sopstvenom porodicom*: $\alpha = .95$; *Prihvatanje od majke*: $\alpha = .95$; *Prihvatanje od oca*: $\alpha = .95$; *Odbacivanje od majke*: $\alpha = .94$; *Odbacivanje od oca*: $\alpha = .94$).

Upitnik samoeфикаsnosti za decu (*Self-efficacy Questionnaire for Children-SEQ-C*; Muris, 2001, prema Vulić-Prtorić, 2006). Ovaj upitnik ispituje osećaj samoeфикаsnosti kod dece u tri područja: akademskom, socijalnom i emocionalnom. Socijalna samoeфикаsnost se odnosi na doživljenu sposobnost za odnose s vršnjacima i asertivnost (8 ajtema; na primer: *Lako mogu da izrazim svoje mišljenje, čak i kada se druga deca ne slažu sa mnom*). Akademaska samoeфикаsnost podrazumeva percipiranu mogućnost snalaženja u učenju i školskom gradivu, i na ispunjavanje školskih obaveza (8 ajtema; na primer: *Svakog dana uspešno završim sve svoje domaće zadatke*). Emocionalna samoeфикаsnost se odnosi na doživljenu sposobnost suočavanja s negativnim emocijama (8 ajtema; na primer: *Mogu lako da kontrolišem svoja osećanja*). Upitnik se sastoji od 24 ajtema sa petostepenom skalom odgovora Likertovog tipa u kojoj je 1 = *uopšte ne*, dok je 5 = *u potpunosti da*. U dosadašnjim istraživanjima (Vulić-Prtorić, 2006) konstatovana je dobra pouzdanost na nivou cele skale ($\alpha = .87$), kao i na pojedinačnim subskalama: za subskalu socijalne samoeфикаsnosti ($\alpha = .80$), skalu emocionalne samoeфикаsnosti ($\alpha = .82$), kao i za subskalu akademske samoeфикаsnosti ($\alpha = .78$). U ovom istraživanju alfa koeficijent pouzdanosti (α) iznosi: .84 za emocionalnu samoeфикаsnost; .89 za socijalnu samoeфикаsnost i .89 za akademsku samoeфикаsnost.

Upitnik osnovnih sociodemografskih varijabli sačinjen je za potrebe ovog istraživanja i sadrži pitanja o polu, redosledu rođenja, socioekonomskom statusu porodice i školskom uspehu koji je operacionalizovan prosečnom ocenom na kraju prethodne školske godine.

Rezultati

Povezanost dimenzija kvaliteta porodičnih interakcija i dimenzija samoefikasnosti proveravana je pomoću Pirsonovog koeficijenta korelacije s obzirom na to da mere normalnosti distribucije dozvoljavaju primenu parametrijskih metoda (vrednosti skjunisa i kurtozisa kreću se u rasponu od -1 do +1). U tabeli 1 dat je prikaz Pirsonovog koeficijenta korelacije između subskala porodičnih odnosa, dimenzija samoefikasnosti i školskog uspeha.

Tabela 1

Povezanost dimenzija kvaliteta porodičnih interakcija, dimenzija samoefikasnosti i školskog uspeha

	1	2	3	4	5	6	7	8
1 Zadovoljstvo porodicom								
2 Prihvatanje od majke	.848**							
3 Prihvatanje od oca	.800**	.724**						
4 Odbacivanje od majke	-.846**	-.830**	-.643**					
5 Odbacivanje od oca	-.769**	-.667**	-.761**	.772**				
6 Socijalna samoefikasnost	.597**	.587**	.650**	-.492**	-.490**			
7 Emocionalna samoefikasnost	.541**	.570**	.592**	-.499**	-.470**	.762**		
8 Akademska samoefikasnost	.670**	.694**	.565**	-.639**	-.555**	.595**	.652**	
9 Školski uspeh	.515**	.539**	.384**	-.542**	-.532**	.244**	.192**	.515**

** $p < 0.01$

Na osnovu podataka iz tabele 1 zaključujemo da su dimenzije kvaliteta porodičnih odnosa i dimenzije samoefikasnosti adolescenata (socijalne, emocionalne i akademske) statistički značajno povezane. Korelacije su umerenog do visokog intenziteta.

Kako bismo proverili da li postoje polne razlike u nivou opažene samoefikasnosti adolescenata i školskog uspeha, primenili smo *t*-test za nezavisne uzorke.

Rezultati su pokazali da ne postoje značajne razlike u opaženoj samoefikasnosti ($t(185) = 0.88, p > .05$) i školskom uspehu ($t(185) = 1.35, p > .05$) između dečaka i devojčica, te je dalja analiza sprovedena na celom uzorku.

Prediktivni potencijal pojedinih dimenzija kvaliteta porodičnih interakcija u odnosu na opaženu samoefikasnost i školski uspeh adolescenata ispitivan je postupkom višestruke regresione analize.

Tabela 2

Višestruka regresiona analiza – dimenzije kvaliteta porodičnih interakcija kao prediktori socijalne samoefikasnosti

	β	t	p
Zadovoljstvo porodicom	.12	0.86	.39
Prihvatanje od majke	.23	1.92	.06
Prihvatanje od oca	.48	4.51	.00
Odbacivanje od majke	.04	0.29	.77
Odbacivanje od oca	.09	0.89	.37

$R = .67; R^2 = .46; F(5, 181) = 30.326; p < .001$

Rezultati višestruke regresione analize ukazuju da kvalitet porodičnih interakcija predstavlja značajan prediktor socijalne samoefikasnosti adolescenata objašnjavajući 46% varijanse ove kriterijumske varijable ($R = .67; R^2 = .46; F(5, 181) = 30.33; p < .001$). U modelu izdvojenog skupa prediktorskih varijabli pokazalo se da dimenziji opažene socijalne samoefikasnosti adolescenata značajno doprinosi dimenzija prihvatanja od oca ($\beta = .48; p < .001$), pri čemu smer odnosa ukazuje da je prihvatanje od oca povezano sa višim nivoom opažene socijalne samoefikasnosti adolescenata (Tabela 2).

Tabela 3

Višestruka regresiona analiza – dimenzije kvaliteta porodičnih interakcija kao prediktori emocionalne samoefikasnosti

	β	t	p
Zadovoljstvo porodicom	.09	-0.66	.51
Prihvatanje od majke	.28	2.22	.03
Prihvatanje od oca	.45	3.95	.00
Odbacivanje od majke	.12	-0.87	.39
Odbacivanje od oca	.07	0.65	.51

$R = .63; R^2 = .40; F(5, 181) = 23.70; p < .001$

Model u kome dimenzije porodičnih interakcija predstavljaju prediktore emocionalne samoefikasnosti statistički je značajan i objašnjava 40% varijanse ove kriterijumske varijable ($R = .63; R^2 = .40; F(5, 181) = 23.70; p < .001$). Značajnu prediktivnu moć pokazuju dimenzije prihvatanja od oca ($\beta = .45, p < .001$) i prihvatanja od majke ($\beta = .28; p < .05$), pri čemu smer regresionog koeficijenta ukazuje da su

dimenzije prihvatanja od strane oba roditelja značajno povezane sa većim nivoom opažene emocionalne samoefikasnosti (Tabela 3).

Tabela 4

Višestruka regresiona analiza – dimenzije kvaliteta porodičnih interakcija kao prediktori akademske samoefikasnosti

	β	t	p
Zadovoljstvo porodicom	.21	1.59	.11
Prihvatanje od majke	.42	3.69	.00
Prihvatanje od oca	.01	0.09	.93
Odbacivanje od majke	-.06	-0.51	.61
Odbacivanje od oca	-.06	-0.59	.56
$R = .71; R^2 = .51; F(5, 181) = 37.47; p < .001$			

Rezultati višestruke regresione analize pokazuju da je model koji čine dimenzije porodičnih interakcija u odnosu na akademsku samoefikasnost statistički značajan i da objašnjava 51% varijanse ove varijable ($R=.71; R^2=.51; F(5, 181)=37.47; p < .001$). Dimenzija prihvatanja od majke jedini je značajan prediktor ($\beta = .42; p < .001$), pri čemu smer odnosa ukazuje da je prihvatanje od majke povezano sa višim nivoom opažene akademske samoefikasnosti adolescenata (Tabela 4).

Tabela 5

Višestruka regresiona analiza – dimenzije kvaliteta porodičnih interakcija kao prediktori školskog uspeha

	β	t	p
Zadovoljstvo porodicom	.07	0.44	.66
Prihvatanje od majke	.44	3.17	.00
Prihvatanje od oca	.43	-3.42	.00
Odbacivanje od majke	.07	0.49	.63
Odbacivanje od oca	-.43	-0.34	.00
$R = .50; R^2 = .25; F(5, 181) = 12.09; p < .001$			

Model u kome dimenzije porodičnih interakcija predstavljaju prediktore školskog uspeha statistički je značajan i objašnjava 25% varijanse ove kriterijumske varijable ($R = .50; R^2 = .25; F(5, 181) = 12.09; p < .001$). Značajnu prediktivnu moć pokazuju dimenzije prihvatanja od oca ($\beta = .43; p < .001$) i prihvatanja od majke ($\beta = .44; p < .001$), pri čemu smer regresionog koeficijenta ukazuje da je dimenzija prihvatanja od strane oba roditelja značajno povezana sa većim školskim postignućima. Značajnim prediktorom, ali sa negativnim smerom regresionog koeficijenta, pokazala se i dimenzija odbacivanje od oca ($\beta = -.43; p < .001$), što ukazuje da je dimenzija odbacivanja od strane oca povezana sa nižim školskim postignućima (Tabela 5).

Diskusija

U različitim razvojnim teorijama adolescencija je prepoznata kao period tranzicije tokom kojeg se dešavaju značajne promene u kogniciji, afektima, socijalnim odnosima i ponašanju (Kapor-Stanulović, 2007). Na uspešnost suočavanja sa burnim promenama tokom adolescencije utiče, između ostalog, i kvalitet odnosa na relaciji roditelj–dete. Specifična ponašanja roditelja u vidu pružanja emocionalne topline, sigurnosti i podrške, s jedne strane, do nerazumevanja, prevelike zahtevnosti, zanemarivanja i kažnjavanja s druge strane, predstavljaju značajne razvojne faktore prilikom formiranja slike o sebi (Todorović, 2005) i uverenja o sopstvenim sposobnostima (Baumrind, 1973). U skladu sa tim, osnovna ideja od koje smo krenuli u ovom radu jeste da su zadovoljstvo porodicom i doživljaj prihvatanja od strane roditelja povezani sa većim nivoom opažene samoeфикаsnosti i većim školskim postignućima na adolescentnom uzrastu.

Sumirajući rezultate dobijene istraživanjem možemo zaključiti da dimenzije kvaliteta porodičnih odnosa značajno doprinose razvoju samoeфикаsnosti mladih i školskim postignućima. Nalazi su u skladu sa očekivanjima i teorijskom osnovom od koje smo krenuli. Pojedini autori naglašavaju da kvalitet porodičnih odnosa ima jednu od važnijih uloga kada je socioemocionalno zdravlje adolescenata u pitanju (Akhlaq et al., 2013). Porodični milje koji se karakteriše bliskim vezama doprinosi formiranju atmosfere prihvatanja i podrške koji predstavlja okvir za pozitivan socioemocionalni razvoj (Thompson & Meyer, 2007). Slični rezultati dobijeni su i u pojedinim prethodnim istraživanjima. Nalazi pokazuju da dečje i adolescentovo viđenje roditeljske podrške i prihvatanja pozitivno korelira sa osećanjem sopstvene vrednosti i socijalne eфикаsnosti (Slicker et al., 2005). Mladi koji osećaju bliskost sa svojim roditeljima u većoj meri cene njihovo mišljenje i traže vođstvo u teškim situacijama (Ackard et al., 2006), što može doprinositi i razvoju samoeфикаsnosti, pre svega socijalne i akademske. Interesantno je uočiti da u našem istraživanju socijalna i emocionalna samoeфикаsnost najveću pozitivnu vrednost korelacije imaju sa prihvatanjem od strane oca, dok akademska eфикаsnost adolescenata najveću vrednost korelacije ima sa prihvatanjem od strane majke. Slični rezultati dobijeni su i u istraživanju koje su sproveli Milenković i Stepanović (2013) – dimenzija *Emocionalna toplina majke* značajno korelira sa akademskom samoeфикаsnošću, dok dimenzije vaspitnog stila oca (*Emocionalna toplina oca* i *Prezaštićivanje*) statistički značajno koreliraju sa socijalnom samoeфикаsnošću.

Kada je reč o ulozi pojedinih dimenzija roditeljskog ponašanja u predikciji opažene samoeфикаsnosti mladih, možemo zaključiti da dimenzija prihvatanja od strane oba roditelja ima ključnu ulogu. Dakle, adolescenti koji svoje roditelje procenjuju kao emocionalno tople i prihvatajuće, kao osobe koje uvažavaju njihovu ličnost, pokazuju ljubav, brigu i razumevanje, postižu više skorove na skali socijalne, akademske i emocionalne samoeфикаsnosti. Preciznije, doživljaj prihvatanja od strane oca značajan je prediktor socijalne samoeфикаsnosti adolescenata, dok je doživljaj prihvatanja od strane majke značajan prediktor akademske samoeфикаsnosti. Kada je

u pitanju emocionalna samoefikasnost, značajnu prediktivnu ulogu ima doživljaj prihvatanja od strane oba roditelja. Roditelji koji su doživljeni kao emocionalno topli i prihvatajući podižu decu koja su emotivno stabilnija, društvenija i saosećajnija (Aluja et al., 2005). U skladu sa tim možemo pretpostaviti da takva deca ujedno mogu imati i veći nivo doživljene lične emocionalne efikasnosti, veštija su u razumevanju sopstvenih i tuđih emocionalnih stanja i reakcija. Takva deca imaju više poverenja u sopstvenu sposobnost regulacije emocija.

Na temelju postojeće teorijske građe, rezultati našeg istraživanja su očekivani. Pregledom literature nailazimo na stav da su roditelji važan faktor formiranja uverenja o sopstvenim kompetencijama (Jacobs & Eccles, 1992; Jacobs et al., 2002) i da interakcija između roditelja i deteta igra značajnu ulogu u razvoju samoefikasnosti kod adolescenata (Lord et al., 1994). I nalazi drugih istraživanja pokazuju da je kvalitet odnosa adolescenata sa roditeljima značajno povezan sa samoefikasnošću (Aktar & Nahar, 2014; Khan et al., 2011), posebno roditeljska podrška i otvorena komunikacija (Adedokun & Balschweid, 2008; Baharudin & Zulkefly, 2009). Generalno, u literaturi dominira stav da je autoritativni vaspitni stil, koji podrazumeva visoku emocionalnu toplinu i podršku roditelja, povezan sa višim stepenom samoefikasnosti dece (Tam et al., 2012), da roditeljske aspiracije mogu uticati na dečiju profesionalnu samoefikasnost i školski uspeh (Bandura et al., 2001), i da deca autoritativnih roditelja imaju jača uverenja u sopstvenu efikasnost pri suočavanju sa izazovnim zadacima (Baumrind, 1973).

Takođe, rezultati ukazuju da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između kvaliteta porodičnih odnosa i školskih postignuća adolescenata. Adolescenti koji odrastaju u podsticajnim porodičnim sredinama, u kojima postoji bliskost, emocionalna toplina i razumevanje na relaciji roditelj–dete, ostvaruju bolja školska postignuća. Kada posmatramo dimenzije porodičnih relacija u predviđanju školskih postignuća učenika, značajan prediktivni potencijal pokazuju dimenzije prihvatanja od strane oba roditelja – učenici koji svoje roditelje opažaju kao prihvatajuće i emocionalno tople ostvaruju bolja školska postignuća. Doživljaj odbacivanja od strane oca povezan je sa nižim nalazima školskim postignućima – adolescenti koji svoje očeve opažaju kao emocionalno hladne i distancirane imaju slabiji uspeh u školi. Rezultati našeg istraživanja u skladu su sa rezultatima prethodnih studija koje su se bavile vezom između kvaliteta porodičnih odnosa i školskog uspeha (Aydin et al., 2014; Pelemiš, 2007; Talib et al., 2011; Uddin, 2011).

Na kraju, osvrnućemo se i na ograničenja istraživanja. To su pre svega prigodan uzorak i tendencija davanja socijalno poželjnih odgovora. Predlog budućim istraživačima u ovoj oblasti jeste uključivanje roditelja u istraživanje čime bi se verovatno dobila validnija procena kvaliteta porodičnih interakcija i potpunija slika dinamike porodičnih odnosa, kao i sprovođenje istraživanja sa istim ili sličnim ciljevima na većem uzorku adolescenata.

I pored navedenih ograničenja, istraživanje može biti od značaja za razumevanje suštine odnosa između kvaliteta porodičnih interakcija i samoefikasnosti kod dece. Podsticanje pozitivnih stilova roditeljstva putem seminara i edukacija doprinelo bi upoznavanju roditelja sa vaspitnim postupcima koji pospešuju kvalitetan odnos

sa detetom čime bi se potpomogao sveukupni detetov razvoj, te i razvoj samoeфикаsnosti.

Zaključak

Da sumiramo, rezultati istraživanja ukazuju da doživljaj prihvatanja od strane oba roditelja ima važnu ulogu u razvoju samoeфикаsnosti i školskim postignućima adolescenata. Dimenzija prihvatanja od strane majke značajan je prediktor doživljaja lične akademske ефикаsnosti, dok dimenzija prihvatanja od oca značajno doprinosi doživljaju socijalne samoeфикаsnosti adolescenata. Za doživljaj emocionalne samoeфикаsnosti i školski uspeh značajnim su se pokazale obe dimenzije (prihvatanje od majke i prihvatanje od oca). Slični rezultati dobijeni su i u prethodnim istraživanjima koja su se bavila ovom temom (Aktar & Nahar, 2014; Aydin et al., 2014; Khan et al., 2011; Talib et al., 2011; Tam et al., 2012).

Imajući u vidu da je adolescencija specifičan razvojni period praćen burnim promenama u kogniciji i afektima, samoeфикаsnost može biti važna veština u socijalnom, emocionalnom i akademskom funkcionisanju mladih. S obzirom na značaj uloge roditeljskog ponašanja za formiranje uverenja o sopstvenim sposobnostima i školska postignuća, osnivanje škole za roditelje jedan je od načina edukacije roditelja o pozitivnim vaspitnim stilovima koji bi doprineli razvoju samoeфикаsnosti mladih.

Reference

- Ackard, D. M., Neumark-Sztainer, D., Story, M., & Perry, C. (2006). Parent–child connectedness and behavioral and emotional health among adolescents. *American Journal of Preventive Medicine*, 30(1), 59–66. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2005.09.013>
- Adedokun, O. A., & Balschweid, M. A. (2008). The Mediating Effects of Self-esteem and Delinquency on the Relationship between Family Social Capital and Adolescents' Educational Achievement. *Educate* 8(1), 2–14.
- Akhlaq, A., Malik, N. I., & Khan, N. A. (2013). Family communication and family system as the predictors of family satisfaction in adolescents. *Science Journal of Psychology*, 6(3), 245–255. <https://doi.org/10.7237/sjpsych/258>
- Aktar, R., & Nahar, A. (2014). Parental acceptance, mental health and self-efficacy of adults in Bangladesh. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 19(2), 1–7.
- Aluja, A., del Barrio, V., & Garcia, L. F. (2005). Relationships between adolescents' memory of parental rearing styles, social values, and socialization behavior traits. *Personality and Individual Differences*, 39(5), 903–912. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.02.028>
- Aunola, K., Stattin, H., & Nurmi, J. E. (2000). Parenting styles and adolescents' achievement strategies. *Journal of Adolescence*, 23, 205–222. <https://doi.org/10.1006/jado.2000.0308>

- Aydin, B., Sari, S. V., & Sahin, M. (2014). Parental Acceptance/Involvement, Self-Esteem and Academic Achievement: The Role of Hope as a Mediator. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 3(4), 37-48.
- Baharudin, R., & Zulkefly, N. S. (2009). Relationships with Father and Mother, Self-Esteem and Academic Achievement amongst College Students. *American Journal of Scientific Research* 6, 86–94.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191–215. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall, Inc.
- Bandura, A. (1995). Exercise of personal and collective efficacy in changing societies. In A. Bandura (Ed.), *Self-efficacy in changing societies* (pp. 1–45). Cambridge University Press.
- Bandura A., Barbaranelli C., Caprara G. V., & Pastorelli C. (2001). Self-efficacy beliefs as shapers of children's aspirations and career trajectories. *Child Development* 72, 187–206. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00273>
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887–907. <https://doi.org/10.2307/1126611>
- Baumrind, D. (1973). The development of instrumental competence through socialization. In A. Pick (Ed.), *Minnesota symposium on child psychology* 7, (pp. 3–46). University of Minnesota Press.
- Dwairy, M. (2010). Parental acceptance–rejection: A fourth cross-cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *Journal of Child and Family Studies*, 19(1), 30–35. <https://doi.org/10.1007/s10826-009-9338-y>
- Fida, R., Paciello, M., Tramontano, C., Barbaranelli, C., & Farnese, M. L. (2015). “Yes, I Can”: the protective role of personal self-efficacy in hindering counterproductive work behavior under stressful conditions. *Anxiety, Stress, & Coping*, 28(5), 479–499. <http://doi.org/10.1080/10615806.2014.969718>
- Gecas, V. (1989). The social psychology of self-efficacy. *Annual Review of Sociology*, 15, 291–316.
- Guan, P., Capezio, A., Restubog, S.L.D., Read, S., Lajom, L.A.J., & Li, M. (2016). The role of traditionality in the relationships among parental support, career decision-making self-efficacy and career adaptability. *Journal of Vocational Behavior* 94, 114–123 <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2016.02.018>
- Hickman, G. P., Bartholomae, S., & McKenry, P. C. (2000). Influence of parenting style on the adjustment and academic achievement of traditional college freshmen. *Journal of College Student Development*, 41(1), 41–54.
- Jacobs, J. E., & Eccles, J. S. (1992). The impact of mothers' gender-role stereotypic beliefs on mothers' and children's ability perceptions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 932–944. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.6.932>
- Jacobs, J. E., Lanza, S., Osgood, D. W., Eccles, J. S., & Wigfield, A. (2002). Changes in children's self-competence and values: Gender and domain differences across grades one through twelve. *Child Development*, 73, 509–527. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00421>

- Kapor-Stanulović, N. (2007). *Na putu ka odraslosti: psihički razvoj i psihosocijalni aspekti zdravlja mladih*. Zavod za udžbenike.
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2012). Transnational relations between perceived parental acceptance and personality dispositions of children and adults: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review, 16*(2), 103–115. <https://doi.org/10.1177/1088868311418986>
- Khan, S., Hassan, S., Husain, G., & Gul, I. (2011). Relationship of parental acceptance and rejection with psychological wellness in young adults. *Journal of Rawalpindi Medical College 15*(1), 24–26.
- Khan, S., Haynes, L., Armstrong, A., & Rohner, R. P. (2010). Perceived teacher acceptance, parental acceptance, academic achievement, and school conduct of middle school students in the Mississippi Delta Region of the United States. *Cross-Cultural Research, 44*(3), 283–294. <https://doi.org/10.1177/1069397110368030>
- Kirk, B.A., Schutte, N.S., & Hine, D.W. (2008). Development and preliminary validation of an emotional self-efficacy scale. *Personality and Individual Differences, 45*, 432–436. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2008.06.010>
- Lord, S. E., Eccles, J. S., & McCarthy, K. (1994). Surviving the junior high school transition: Family processes and self-perceptions as protective and risk factors. *Journal of Early Adolescence, 14*(2), 162–199. <https://doi.org/10.1177/027243169401400205>
- Maddux, J. E. (2002). Self-efficacy: The power of believing you can. In C.R. Snyder & S.J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 277–287). Oxford University Press.
- Maddux, J. E., & Gosselin, J. T. (2003). Self-efficacy. In M.R. Leary, & J.P. Tangney (Eds.) *Handbook of Self and Identity* (pp. 218–237). Guilford Press.
- Malinić, D. (2009). *Neuspeh u školskoj klupi*. Institut za pedagoška istraživanja.
- Masud, H., Ahmad, M. S., Jan, F. A., & Jamil, A. (2016). Relationship between parenting styles and academic performance of adolescents: mediating role of self-efficacy. *Asia Pacific Education Review, 17*, 121–131.
- Matejević, M., i Todorović, J. (2012). *Funkcionalnost porodičnih odnosa i kompetentno roditeljstvo*, Filozofski fakultet.
- Milenković, Z. i Stepanović, D. (2013). Samoefikasnost i vaspitni stilovi, U S. Vidanović, N. Milićević, & J. Opsenica Kostić (Ur.), *Razvoj i mentalno zdravlje*, (str. 85–100). Filozofski fakultet.
- Pelemiš, D. (2017). Vaspitni stil roditelja kao faktor opšteg uspeha učenika. *Pedagoška stvarnost LXIII, 1*, 27–40. <https://doi.org/10.19090/ps.2017.1.27-40>
- Putnick, D. L., Bornstein, M. H., Lansford, J. E., Chang, L., Deater-Deckard, K., Di Giunta, L., ... & Pastorelli, C. (2012). Agreement in Mother and Father Acceptance-Rejection, Warmth, and Hostility/Rejection/Neglect of Children Across Nine Countries. *Cross-Cultural Research, 46*(3), 191–223. <https://doi.org/10.1177/1069397112440931>
- Rohner, R. P. (1999). Acceptance and rejection. In D. Levinson, J. Ponzetti & P. Jorgensen (Eds.), *Encyclopedia of Human Emotions* (pp. 6–14). Macmillan Reference.
- Rohner, R. P., & Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research, 36*, 16–47. <https://doi.org/10.1177/106939710203600102>

- Rohner, R. P. (2004). The Parental "Acceptance-Rejection Syndrome": Universal Correlates of Perceived Rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830–840. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.8.830>
- Rohner, R.P. (2010). Perceived Teacher Acceptance, Parental Acceptance, and the Adjustment, Achievement, and Behavior of School-going Youths Internationally. *Cross-Cultural Research*, 44(3), 211–221. <https://doi.org/10.1177/1069397110366849>
- Rohner, R.P., Khaleque, A., & Cournoyer, D.E. (2005): Parental Acceptance-Rejection Theory, Methods, Cross-Cultural Evidence, and Implications. *Journal of the Society for Psychological Anthropology* 33 (3), 299–334. <https://doi.org/10.1525/eth.2005.33.3.299>
- Sentse, M., Lindenberg, S., Omvlee, A., Ormel, J., & Veenstra, R. (2010). Rejection and Acceptance Across Contexts: Parents and Peers as Risks and Buffers for Early Adolescent Psychopathology. The TRAILS Study. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38(1), 119–130. <https://doi.org/10.1007/s10802-009-9351-z>
- Slicker, E. K., Picklesimer, B. K., Guzak, A. K., & Fuller, D. K. (2005). The relationship of parenting style to older adolescent life-skills development in the United States. *Young*, 13(3), 227–245. <https://doi.org/10.1177/1103308805054211>
- Snyder, C. R., & Lopez, S. J. (2007). *Positive psychology: The scientific and practical explorations of human strengths*. Sage.
- Talib, J., Mohamad, Z., & Mamat, M. (2011). Effects of Parenting Style on Children Development. *World Journal of Social Sciences* 1(2), 14–35.
- Tam, C-L., Chong, A., Kadirvelu, A., & Khoo, Y-T. (2012). Parenting Styles and Self-Efficacy of Adolescents: Malaysian Scenario. *Global Journal of Human Social Science*, 12 (14, Version I), 18–25.
- Thompson, R. A., & Meyer, S. (2007). Socialization of emotion regulation in the family. In J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (pp. 249–268). The Guilford Press.
- Todorović, J. (2004). Vaspitni stilovi u porodici i stabilnost samopoštovanja adolescenata. *Psihologija* 37(2), 183–193.
- Todorović, J. (2005). *Vaspitni stilovi roditelja i samopoštovanje adolescenata*. Prosveta.
- Tozandehjani, H., Tavakolizadeh, J., & Lagzian, Z. (2011). The effect of parenting styles on self-efficacy and mental health of students. *The Journal of Gonabad University of Medical Sciences* 17(3), 1–11.
- Trnavac, N. (2010). *Pedagogija – udžbenik za nastavnike*. Naučna KMD.
- Tulviste, T., & Rohner, R. P. (2010). Relationships between perceived teachers' and parental behavior and adolescent outcomes in Estonia. *Cross-Cultural Research*, 44(3), 222–238. <https://doi.org/10.1177/1069397110366797>
- Uddin, M. K. (2011). Parental Warmth and Academic Achievement of Adolescent Children. *Journal of Behavioural Sciences*, 21(1), 1–12.
- Vulić-Prtorić A., i Sorić, I. (2006). Uпитnik samoefikasnosti za djecu – SEQ-C. U V. Čubela Adorić, A. Proroković, Z. Penezić, & I. Tucak (Ur.). *Zbirka psiholoških skala i upitnika*, Svezak 3 [Collection of Psychological Scales and Questionnaires, Vol. 3] (str. 87–92), Sveučilište u Zadru

- Vulić-Prtorić, A. (2004). Skala kvalitete obiteljskih interakcija-KOBI. U: A. Proroković, K. Lacković-Grgin, V. Čubela Adorić, & Z. Penezić. (ur.). *Zbirka psihologijskih skala i upitnika. Svezak 2 [Collection of Psychological Scales and Questionnaires, Vol. 2]*, (str. 24–33). Sveučilište u Zadru.
- Wood, R. E., & Bandura, A. (1989). Social cognitive theory of organizational management. *Academy of Management Review*, *14*, 361–384. <https://doi.org/10.5465/amr.1989.4279067>

Žana Živković Rančić⁴

Nebojša Milićević

University of Niš,

Faculty of Philosophy,

Psychology Department, Serbia

THE QUALITY OF FAMILY INTERACTIONS AS A PREDICTOR OF ADOLESCENTS' SELF-EFFICACY AND SCHOOL SUCCESS

Abstract

The main goal of the research was to check whether the dimensions of the quality of family interactions are statistically significant predictors of adolescents' self-efficacy and school success. The sample was convenient and consisted of 187 adult adolescents (102 boys and 85 girls). *The Quality of Family Interactions Scale* and *Self-efficacy Questionnaire for Children* were used. The results of the multiple regression analysis indicate that the quality of family interactions is a significant predictor of adolescents' social self-efficacy, explaining 46% of the variance of this criterion variable ($R^2 = .46$; $F(5, 181) = 30.33$; $p < .001$), with the dimension of paternal acceptance showing statistical significance with a positive direction of the β coefficient ($\beta = .48$; $p < .001$). The model in which dimensions of family interactions are predictors of emotional self-efficacy is statistically significant and explains 40% of the variance of this criterion variable ($R^2 = .40$; $F(5, 181) = 23.70$; $p < .001$). Significant predictive power is shown by the dimensions of paternal acceptance ($\beta = .45$; $p = .00$) and maternal acceptance ($\beta = .28$; $p < .05$), both dimensions with a positive direction of the β coefficient. In relation to academic self-efficacy, the model made up of dimensions of family interactions is statistically significant and explains 51% of the variance of this variable ($R^2 = .51$; $F(5, 181) = 37.47$; $p < .001$), with the dimension of maternal acceptance being the only significant predictor with positive direction of the β coefficient ($\beta = .42$; $p < .001$). When it comes to predicting school success, the family interaction dimensions model is statistically significant ($R^2 = .25$; $F(5, 181) = 12.09$; $p < .001$). Predictive potential is shown by the dimensions of paternal acceptance ($\beta = .43$; $p < .001$) and maternal acceptance ($\beta = .44$; $p < .001$), both dimensions with a positive direction of the β coefficient. The

⁴ Corresponding author: z.zivkovic.rancic-18743@filfak.ni.ac.rs

Please cite as: Živković Rančić, Ž., i Milićević, N. (2022). Kvalitet porodičnih interakcija kao prediktor samoefikasnosti i školskog uspeha adolescenata, *Godišnjak za psihologiju*, *19*, 47–63, <https://doi.org/10.46630/gpsi.19.2022.03>

dimension of paternal rejection proved to be a significant predictor, but with a negative direction of the β coefficient ($\beta = -.43; p < .001$). The main conclusion of the research is that the experience of parental acceptance significantly contributes to adolescents' self-efficacy and school achievements.

Keywords: family relationships, self-efficacy, school success, adolescence

Primljeno: 13. 6. 2022.

Primljena korekcija: 08.08.2022.

Prihvaćeno za objavljivanje: 01.09.2022.